

שיעור מספר 8*
18 - 12 נובמבר

דם נקי

שבת אחר הצהריים

קיראו את הפסוקים הבאים לקראת שיעור השבת השבועי: איוב 10, ישעיה
53:6, רומים 20-10:3, איוב 16-14:15, איוב 20-18:1, מתי 34:6.

פסוק לשינון: "הָאֲמוֹנָה הִיא בְּטַחֲוֹן בְּמַמְשׁוֹת הַדְּבָרִים הַמְקוּיִם, הוֹכַחַת דְּבָרִים
שְׂאִינִם נְרָאִים." עברים 11:1

הסופר האלגרי אלברט קמוס נאבק בשאלת הסבל האנושי. בספרו "המגפה" הוא השתמש במושג המגפה בתור מטפורה למחלות אשר מביאות כאב וסבל לאנושות. הוא תיאר סצנה שבה ילד קטן הסובל מנגעים רבים מת במוות נוראי. לאחר מכן הכומר, אשר היה עד לטרגדיה הזאת, אמר לרופא שגם כן נמצא שם: "זה מסוג הדברים הנוראיים ביותר שהם מעבר להבנתינו. אך אולי עלינו לאהוב את מה שאיננו מסוגלים להבין. הרופא נזעף וענה בחזרה: "לא, אבי. יש לי רעיון אחר לגמרי בענין האהבה. עד סוף ימי אני מסרב לאהוב סדר של דברים אשר מוביל לעינוי ילדים." (Albert Camus, The Plague New York: First Vintage) (International Edition, 1991, p. 218).

הסצנה הזאת משקפת את מה שראינו בספר איוב: תשובות "צולעות" לשאלות שאין להן פיתרונות קלים. בדומה לאיוב, אותו הרופא ידע שהתשובות שניתנות בהישג יד אינן מתאימות למציאות. ובכן, הנה האתגר: כיצד אנו יכולים למצוא תשובות הגיוניות לשאלות שאין בהן כל היגיון? השבוע אנו נמשיך במרדפינו.

*לימדו את השיעור השבועי לקראת שבת ה-19 בנובמבר.

המחאה של איוב

היה משהו נכון בדברי אליפז, בלדד וצופר : אלוהים אכן מעניש את הרוע. לצערינו, הרעיון הזה אינו מתאים במקרה של איוב. במקרה של איוב הסבל לא היווה עונש ישיר מאת אלוהים. אלוהים לא העניש אותו על חטאו, כפי שהיה עם קורח, דותן ואבירם. כמו כן איוב אינו קוצר את מה שזרע, כפי שזה קורה במקרים רבים אחרים. לא, איוב היה איש צדיק ; אלוהים בעצמו אמר כך (איוב 8: 1), על כן לא רק שאיוב לא היה ראוי לכל מה שקרה לו, הוא ידע שהוא אינו ראוי לכך. זה מה שהפך את תלונותיו למרות וקשות כל כך.

קראו איוב 10. מה הוא אומר כאן לאלוהים ומדוע זה מאוד הגיוני בהתחשב בנסיבותיו?

בזמני טרגדיות גדולות האם שואלים המאמינים שאלת דומות? מדוע, אלוהים, טרחת בכלל לברוא אותי? או מדוע אתה עושה לי את זה? או האם לא היה טוב יותר שלא אוולד בכלל במקום להתמודד עם זה? (איוב 7: 10)

ועוד הפעם, מה שהקשה מאוד על איוב, זה שהוא ידע על צדיקותו בפני האלוהים. הוא זעק אליו: "על-דַעְתָּךְ כִּי-לֹא אֶרְשָׁע וְאֵין מִיָּדְךָ מִצִּיל" (איוב 7: 10).

יש כאן אירוניה קשה: בניגוד למה שחבריו אומרים, איוב אינו סבל בגלל חטאיו. הספר עצמו אומר את ההיפך: איוב סבל בעיקר בגלל שהוא היה צדיק. אנו מבינים את הנקודה הזאת מתוך שני הפרקים הראשונים של הספר. לאיוב לא הייתה שום דרך לדעת זאת, ואפילו אם הוא היה יודע ייתכן וזה היה מכפיל את תסכולו ואת מרידותו. למרות שסיפורו של איוב הוא ייחודי מאוד מצד אחד, מצד שני הוא גם אוניברסלי בהתעסקותו בשאלת הסבל, בייחוד כשהסבל הזה נראה כל כך רב ולא פרופורציונלי לכמות הסבל שאדם יכול לשאת. לעבור על מהירות המותרת ולקבל על כך קנס שונה מאוד מלהרוג משהו באותו המצב.

מה הנכם יכולים לאמר לאדם אשר מאמין כי סבלו אינו הוגן?

דם נקי?

לעיתים קרובות אנו שומעים על סבל של "חפים מפשע". וגם בתנ"ך עצמו ישנו ביטוי שקשור לכך – "דם נקי" (ראה ישעיה 7: 59, ירמיה 17: 22, יואל 19: 3), בדרך כלל בהקשר של התקפה, או אפילו רצח, או אנשים אשר אינם ראוים למה שקרה להם. ואם אנו נעשה שימוש בכזאת משמעות של הביטוי "דם נקי", נוכל למצוא בעולמינו דוגמאות רבות העונות על הגדרה זו.

מצד שני, כתבי הקודש מדברים על טבעו החוטא והשוחת של האדם, וזה נותן תוקף לשאלה מהי המשמעות של "נקי"? אם כולם חטאו וכולם הפרו את החוק האלוהי, אז מי באמת יכול להיות חף מפשע ונקי? מישהו אמר פעם: "תעודת הלידה שלך היא הוכחה לאשמתך".

למרות שתיאולוגים וחוקרי המקרא דנים לאורך שנים בטבעו המדויק של האדם וביחסיו עם החטא, כתבי הקודש בהירים ביותר ואומרים כי החטא השפיע על האנושות כולה. הרעיון של טבעו החוטא של האדם אינו מצוי בברית החדשה בלבד. להיפך, מה שכתוב בברית החדשה מרחיב ומוסיף לרעיונות הנמצאים בתנ"ך.

מה אומרים הפסוקים הבאים לגבי מציאותו של החטא?

שמאל א' 8:46, תהילים 5:51, משלי 9:20, ישעיה 6:53, רומים 20-10:3.

מלבד העדות הברורה של כתבי הקודש, כל מי שמכיר את אלוהים אישית, מי שהניח מבט לעבר חסדו וטובו של אלוהים, מכיר בממשות הטבע החוטא של האדם. במובן הזה, מי מאיתנו (נפסח כעת על הפעוטות והתינוקות) "נקי" באמת?

מצד אחד, זאת לא הנקודה. איוב היה איש חוטא; במובן הזה הוא לא היה נקי וחף מפשע, בדומה לילדיו. אולם, מה הוא עשה, או מה הם עשו בכדי שיגיע להם הגורל שפקד אותם? האם לא זאת השאלה האולטימטיבית של האנושות הקשורה בסבל? בניגוד לחבריו ה"מְשָׁלִי-אֶפְרָ" (איוב 12:13), איוב ידע שמה שקורה עימו לא מגיע לו.

כיצד נסיונינו עם אלוהים הקדוש, אשר מבליט את חטאינו, מסייע לנו להרגיש את הצורך המוחלט לקבל את קרבן המשיח?

הגורל הלא הוגן

קראו איוב 16-14:15. איזה אמת מציג אליפז לאיוב?

שוב פעם, אליפז דובר אמת (כפי שהאחרים דיברו גם כן), הפעם בקשר לטבעם החוטא של האנשים. החטא הוא עובדה אוניברסלית על פני הארץ; כמו גם הסבל. וכפי שכולנו יודעים, בסופו של דבר כל הסבל האנושי נגזר מתוך החטא. ואין כאן אפילו שאלה שאלוהים יכול להשתמש בסבל בכדי ללמד אותנו שיעורים חשובים. "מאז ומעולם בחן אלוהים את עמו בכור מצרף של מבחני סבל קשים. באש הכבשן מופרדים הסיגים מן הזהב הטהור של האופי המשיחי". (אלן ג' וייט, אבות האומה ונביאי ישראל, עמ' 96). אולם, קיימת בעיה עמוקה יותר בסבל. מה עם אותן הפעמים אשר בהן איננו רואים משהו טוב כתוצאה מהסבל? ומה לגבי סבלם של אלו שלא הספיקו להפריד בין הסיגים והזהב הטהור באופיים מכיוון שהם נהרגו מיידית? מה לגבי אותם אלו שהסבל גורם להם להתמרמר, לכעוס ולשנוא את אלוהים? איננו יכולים להתעלם מהמקרים הללו או להכניס אותם אל תוך נוסחא פשוטה; ואם ננסה לעשות זאת נהיה אשמים באותה מידה כפי שמאשימו של איוב היו.

ובנוסף, מה יכול להיות טוב במותן של חיות בשריפת יער כאשר לאט-לאט הם נשרפים בעודם בחיים ומתים בסבל נוראי? או אלפי אנשים שנהרגים באסונות טבע? ומה לגבי האזרחים שנהרגים במלחמה? איזה שיעור ייתכן והם למדו, או משפחותיהם למדו כאשר הם נספו באותה המלחמה? מישהו יכול גם לשאול שאלה לגיטימית לא רק על ילדי איוב, אלא גם על עבדיו ש"הופו לְפִי חֶרֶב" (איוב 15:1). או אלו ש"אֵשׁ אֶלְהִים נִפְלָה" עליהם (איוב 16:1)?

לא משנה איזה שיעור למדו איוב ומאשימו, ובפני איזה תבוסה ניצב השטן בגלל נאמנותו של איוב, גורלם של אחרים בהחלט לא נראה הוגן. העובדה היא שהדברים הללו אינם הוגנים, אינם צודקים ואינם נכונים.

היום אנו ניצבים בפני אתגרים דומים. בן שש נפתר מהסרטן, האם זה הוגן? בחורה צעירה בת 20 נשלפת מרכבה ונאנסת, וזה הוגן? אישה בת 35, אם לשישה נדרסת בתאונת דרכים, איפה ההוגנות? מה עם 19000 יפנים אשר נהרגו ברעידת אדמה ב-2011? האם כל אותם 19000 היו אשמים במשהו שעשה אותם ראויים לעונש שכזה? אם לא, אזי מותם היה לא הוגן גם כן.

אלו הן שאלות קשות.

די לו ליום צרתו...

קראו את הפסוקים הבאים ותחשבו על גורלם המיידים של האנשים המתוארים בפסוקים.
לאחר מכן תשאלו את עצמכם: עד כמה היו הוגנים החיים עבורם?

איוב 18-20:1

בראשית 8:4

שמות 12:29,30

שמואל ב' 17:11

ירמיה 6:38

מתי 10:14

עברים 11:35-38

כתבי הקודש משקפים עובדה קשה לגבי החיים בעולם השרוי בחטא: הסבל והרוע הם ממשיים. רק בקריאה שטחית של דבר ה' כאשר מוציאים כמה פסוקים מהקשרם, אפשר להבין שהחיים הם הוגנים, צודקים וטובים במידה ואנחנו נשאר נאמנים לאלוהים, והסבל לא יגע בנו. כמובן שהנאמנות יכולה להעניק יתרונות רבים גם כעת, אך זה לא אומר שיש לנו חסינות מוחלטת בפני הסבל והכאב. פשוט תשאלו את איוב. במשפטי ה"אשרי" שלו, ישוע דורש מסר עוצמתי לגבי מדוע עלינו לבטוח באדוני ולא לדאוג לגבי מה נאכל, נשתה ונלבש. ישוע משתמש בדוגמאות מן הטבע בתור שיעור עבורינו כיצד יש לבטוח בחסדותו של אלוהים למלא את צרכינו. ואז הוא כולל בדבריו את המשפט המפורסם הבא: "לִכֵּן אֵל תִּדְאָגוּ לְיוֹם מָחָר, כִּי הַמָּחָר יִדְאָג לְעַצְמוֹ; דִּי לוֹ לְיוֹם צָרְתּוֹ" (מתי 6:34).

שימו לב, די לו ליום צרתו. ישוע אינו שולל את העובדה שהרוע קיים בעולמינו, הוא אפילו אומר שהוא קיים בכל יום (ביוונית זו מילה שמשמעותה גם "רוע", "שחיתות", "רשעות"). אם כבר, אז הוא עשה בדיוק ההיפך. הוא הכיר בשכיחות ובנוכחות הרוע בחיי היום יום שלנו. כיצד ייתכן שלא? בתור אלוהים, הוא ידע על הרוע הרבה יותר מאשר כל אחד מאיתנו יכול לדעת אי פעם ובטח הרבה יותר מאשר אנו יודעים כעת.

**מי לא טעם במקצת (או להבדיל במידה רבה) את חוסר ההוגנות והמרירות של החיים?
כיצד ההתמקדות בהכרתו של ישוע בממשות הרוע מנחמת ומחזקת אותנו בתוכו?**

דברים בלתי נראים

קראו משלי 3:5. למרות שזה פסוק כה מפורסם, איזה מסר הכרחי יש בו, במיוחד בהקשר של מה שאנו לומדים בשיעור?

למרות שהמקרה של איוב הוא קיצוני מאוד, הוא משקף את המציאות העלובה של הסבל האנושי בעולמינו השרוי בחטא. איננו זקוקים לסיפורו של איוב ואף לסיפורים אחרים מתוך כתבי הקודש בכדי לראות את המציאות. אנו רואים את כל זה מסביבינו. למעשה, עד לרמה מסוימת, כולנו חיים אותה.

”אדם ילוד אשה קצר ימים ושָׁבַע-רָגַז. כְּצִיץ יֵצֵא וַיִּמָּל וַיִּבְרַח כְּצֶלַל וְלֹא יַעֲמֹד” (איוב 2:14). ושוב פעם, השאלה שבה אנו נאבקים היא כיצד אנו מתייחסים לסבל שנראה חסר תכלית, ואשר שופך דם נקי?

כפי שראינו בפרקים הראשונים של ספר איוב, וכמו שנראה בשאר כתבי הקודש, שטן הוא יצור ממשי והוא הגורם, הישיר או עקיף, לסבל כה רב. כפי שלמדנו במדריכנו (ראו שיעור 2), המסגרת של העימות הגדול עוזרת לנו להתמודד עם המציאות של הרוע בעולמינו.

לעיתים עדיין קשה להבין מדוע דברים מסוימים קורים. למעשה לעיתים קרובות הדברים לא הגיוניים פשוט. ובדיוק באותם הזמנים, כאשר איננו מבינים, עלינו ללמוד לבטוח בחסדותו של אלוהים. אנו צריכים ללמוד לבטוח באלוהים אפילו כשהתשובות אינן מובנות ממבט ראשון וכשאין אנו רואים משהו טוב שיוצא מתוך הרוע והסבל שעוקפים אותנו.

בעברים 11:1 כתוב: ”הַאֲמוּנָה הַיָּא בְּטָחוֹן בְּמַמְשׁוֹת הַדְּבָרִים הַמְקִיִּים, הוֹכַחַת דְּבָרִים שְׂאִינָם נְרָאִים.” מתוך הדברים שביכולתינו לראות, כיצד יכולים אנו ללמוד לבטוח באלוהים גם בדברים שאינם נראים? ממה שקראנו בספר איוב עד כה, באיזה מובן איוב למד לעשות זאת? כיצד אנו יכולים ללמוד לעשות את אותו הדבר?

נקודות למחשבה

ההקדמה לשיעור בשבת התחילה באזכור של אלברט קמוס, אשר כתב על מאבקו למציאת תשובות, לא רק לשאלת הסבל, אלא לשאלת משמעות החיים באופן כללי, אשר הסבל מקשה עליהם. בדומה לרוב האטאיסטים, הוא לא כל כך התקדם בעיניי. הציטוט הכי מפורסם שלו מראה עד כמה מעט הוא הבין: "קיימת רק בעיה פילוסופית אחת ויחידה, והיא התאבדות. השיפוט האם החיים שווים כדי לחיות אותם או לא מסכם את התשובה לשאלה הבסיסית של הפילוסופיה." (The Myth of Sisyphus and Other Essays (New York: Vintage Books, 1955, p. 3).

על בטוח, שאלת הסבל האנושי אינה שאלה בעלת תשובה פשוטה. ספר איוב מרים את המסך וחושף בפנינו את התמונה הגדולה שלא היינו יכולים לראות בצורה אחרת, אולם גם אחרי שאנו קוראים את כל זה, נותרות שאלות רבות ללא מענה.

למרות זאת, ישנו הבדל מהותי בין אלו שנאבקים לקבל תשובות לשאלת הסבל לאלוהים ואלו שעושים זאת עימו. אכן, שאלת הסבל והכאב הופכת לקשה הרבה יותר כאשר הנך מאמין בקיומו של אלוהים, בגלל שאלוהים עצמו מתנגד לרוע וסבל. ובכל זאת יש לנו את מה שאין לאטאיסטים (כמו קמוס) – זהו סיכוי לקבלת תשובה והתרה. (ישנן עדויות שמאוחר יותר בחייו קמוס רצה להיטבל, אך נהרג בתאונת דרכים). יש לנו תקווה ש"יְיָמְחָה כֹּל דִּמְעָה מֵעֵינַיִהֶם וְהִמְנֹת לֹא יִהְיֶה עוֹד; גַּם אֲבָל וְזַעֲקָה וְכָאֵב לֹא יִהְיוּ עוֹד, כִּי הִרְאִשׁוֹנוֹת עֲבָרָיו." (התגלות 4: 21). אפילו אם מישהו אינו מאמין בהבטחה הזאת ובהבטחות אחרות מכתבי הקודש, הוא יהיה חייב להכיר לפחות בכך שהחיים יכולים להיות הרבה יותר נעימים כעת במידה ויש לנו את התקווה הזאת, בניגוד לפרספקטיבה של חיים כאן ועכשיו בלבד, בתוך כל המאבקים ועמלים, ואז למות, כאשר כל זה יאבד את משמעותו בסופו של דבר.

שאלות לדיון:

1. אחד הטיעונים שאנשים מביאים בקשר לשאלה של הרע והטוב הוא ש"אכן, הרע קיים בעולמינו, אך קיימים גם דברים טובים והם מתעלים על פני הרוע". השאלה הראשונה תהיה – כיצד ניתן לדעת שהטוב מתעלה על הרע? כיצד משיהו יכול לעשות את השוואה הזאת? השאלה השניה תהיה – אפילו אם זה נכון, כיצד זה יכול לנחם את אותם אלו שסובלים (כמו איוב למשל)? הפילוסוף הגרמני ארתור שופנהאואר השתמש בדוגמא חזקה על מנת לחשוף את הרעיון של שווי המשקל בין הטוב והרע בעולמינו היום. "נאמר שהתענוג בעולמינו", הוא כתב, "מתעלה על הסבל; או אפילו קיים שווי משקל בין השניים. אם הקורא רוצה לבדוק את נכונות הרעיון הזה במהרה, תנו לו להשוות בין הרגשות של שתי חיות, כאשר אחת טורפת את השניה." כיצד הייתם עונים על הטיעון שהטוב באופן מסוים מתעלה על הרע?